

CARTIER

de colecție

Nr. 24

*Un secol de poezie
română
scrisă de femei*

Volumul I
(1990 – 2019)

ANTOLOGIE DE
ALINA PURCARU
ȘI
PAULA ERIZANU

Fotografii de IRISZ KOVACS

CARTIER

Despre autoarele antologiei

ALINA PURCARU (n. 1982) este scriitoare și publicistă. A absolvit Facultatea de Limbi și Literaturi Străine din cadrul Universității București, a lucrat în presa cotidiană și a publicat constant cronici de carte și articole în reviste culturale prestigioase: *Observator cultural*, *Dilema veche*, *Dilemateca*, *Suplimentul de cultură* și *Noua literatură*. A debutat cu volumul de poeme *rezistență* (Editura Cartea Românească, 2016), urmat de al doilea volum de versuri, *Indigo* (Editura Tracus Arte, București, 2018), este coautoare a romanului colectiv *Rubik* (Editura Polirom, 2008) și coordonatoare a două volume colective: *Povești cu scriitoare și copii* (Editura Polirom, 2014) și *10.000 de semne/Otros 10.000 caracteres* (antologie bilingvă de proză românească, în ediție româno-spaniolă, apărută la Editura ICR în 2017). A scris și două cărți pentru copii, *Catrina și marele Domn Somn* și *Un unicorn în muzeul de oase* (ambele cu ilustrații de Mihaela Paraschivu, publicate la Editura Cartier, în 2017, respectiv 2018). Este prezentă cu poeme și eseuri în reviste literare și în trei volume colective: *Cum citesc bărbații cărțile femeilor* (volum coordonat de Lia Faur și Șerban Axinte la Editura Polirom, 2017), *Tu, înainte de toate*. O antologie a poeziei contemporane de dragoste, coordonată de Cosmin Perța (Editura Paralela 45, 2018) și *Ea. Perspective feministe asupra societății românești* (Editura Curtea Veche Publishing, 2019). În 2018 a participat la un workshop de traducere de poezie organizat de ICR Stockholm, iar poemele ei au apărut în revista suedeză *Lirykvänen*. Grupaje traduse în limba maghiară au apărut și în două publicații din Ungaria *Új Nautilus* și *Prae*. Este membră PEN și, în prezent, face parte din redacția revistei *Observator cultural*.

PAULA ERIZANU s-a născut în 1992 la Chișinău. A studiat istoria și literatura la New College of the Humanities la Londra, apoi jurnalismul la City University London. A scris despre protestele din 2009 din Republica Moldova în *Aceasta e prima mea revoluție. Furați-mi-o* (Cartier, 2011, ediție trilingvă). Cartea s-a bucurat de o mare atenție mediatică la Chișinău, fiindu-i decernat premiul pentru debut al Uniunii Scriitorilor, precum și premiul pentru cea mai populară carte a Bibliotecii Naționale „Ion Creangă”. A fost tradusă în engleză de către autoare, apoi în franceză, cehă și germană, și a primit premiul internațional UNESCO pentru cea mai frumoasă producție de carte a anului 2011 la târgul de la Leipzig. A urmat debutul în poezie *Ai grijă de tine* (Charmides, 2016). A participat la festivaluri literare în România, Ucraina, Slovenia și Cehia. Articolele sale i-au apărut în publicații internaționale precum *The Guardian*, *CNN*, *Aeon*, *Dazed* ș.a. și în publicații din România și Republica Moldova, precum *Observator Cultural*, *Dilema Veche*, *Scenag*, *Ziarul de Gardă* ș.a. În prezent este redactor de cultură al revistei online *The Calvert Journal*, la Londra, și lucrează la un roman pentru care a primit bursa Central European Initiative.

Fluxul poetelor

Prin antologia de față, ne propunem să lărgim cercul poetelor cunoscute. Să demonstrăm diversitatea și valoarea vocilor poetelor române din ultimii o sută unu ani. Să mutăm accentul de pe o viziune strict ierarhică, clădită pe criteriile de la baza canonului, către o viziune mult mai integratoare și cu mult mai reprezentativă pentru viața organică a literaturii noastre.

În pofida volumului mare de poezie română excelentă, scrisă de femei, în manuale intră (aproape) doar poeți bărbați. Deși se publică la debut atât poete, cât și poeți, poetele sunt mult mai ușor uitate pe parcursul carierei literare, dar și după ce se sting din viață. Astfel, poetele își fac loc în canon mult mai greu decât poeții. Desigur, avem câteva cazuri excepționale, cum e cel al Angelei Marinescu, al Norei Iuga sau al Anei Blandiana, a căror valoare e recunoscută unanim, între critici și specialiști, dar și de publicul larg. Însă acestea sunt cazuri individuale. Masa poeziei scrise de femei de-a lungul unui întreg secol rămâne cvasinecunoscută, neanalizată, needitată, nediscutată, neantologată.

Este foarte important de arătat, înainte de orice, că poetele au scris și au publicat încontinuu. Că a existat un flux neîntrerupt de căutări, unele mai stângace și, de acum, datate, altele profund relevante și, prin urmare, rezistente și recuperabile. Că, de-a lungul unui secol de istorie literară, scrierile și eforturile poetelor de a-și forja propriile matrice stilistice nu au fost accidente izolate, ci că au constituit o realitate cât se poate de concretă, clădită cu reziliență, implicare și chiar sacrificii. La o cercetare istorică atentă, observăm o sumedenie de dovezi ale prezenței lor în viața literară a epocilor de care au aparținut: unele au fost apropiate de anumite publicații literare,

altele numai au trimis, cu frecvență variată, poeme spre publicare, sau au făcut parte din cenacluri literare. Unele și-au sprijinit partenerii sau soții, poeți cu mult mai vizibili, cum a fost cazul poetelor Claudia Milian, Natalia Negru, Sanda Movilă, Agatha Bacovia, Otilia Cazimir sau, mai aproape de noi, al Constanței Buzea, pentru a da numai câteva exemple. Altele au ales vieți rebele, care s-au intersectat și cu literatura, cum a fost cazul enigmaticei Alice Călugăru sau al Olgăi Cantacuzino. Toate și-au dorit însă ca vocea lor să se audă, ca amprenta lor stilistică să ajungă vizibilă, ca poezia lor să intre în circuitul mare al poeziei timpurilor lor. Unele au făcut-o cu mai multă pricepere, altele mai stângaci. Unele au perseverat și și-au transformat încontinuu maniera de a scrie, altele s-au contagiat doar episodic cu poezia. Ceea ce au reușit însă, toate, de-a lungul unui secol (dar începând, de fapt, cu mult mai devreme de începutul secolului XX) a fost să construiască un teritoriu în care au putut apărea, mai aproape de noi, poetele pe care astăzi le considerăm repere de neocolit, de la Nina Cassian, Maria Banuș, Ileana Mălăncioiu și Angela Marinescu, la Svetlana Cârstean, Ruxandra Novac și Elena Vlădăreanu. Efortul lor merită vizibilitate. Munca lor, căutările lor, în spiritul și în contextul timpului, cel mai adesea ostil afirmării poetelor, trebuie aduse la lumină, (re)evaluate, analizate și prețuite pentru moștenirea pestriță care, într-un fel, e din păcate, foarte rar afirmat sau admis, ne-a format și ne-a dat curaj să ne continuăm propriile căutări, să ne asumăm propriile riscuri. Din toate aceste motive, a fost teribil de important pentru noi să avem cât mai multe voci. Să arătăm că poezia română nu a ieșit dintr-un vid și că, dincolo de numele cunoscute, îndeobște citate când se atinge acest subiect, a existat o istorie tăcută a poeziei scrise de femei, uneori sugrumată abrupt, altele înfloritoare, cum a fost momentul generației 2000.

O critică conservatoare ar putea sugera că, plasând accentul strict pe scrierile poetelor, am ghețoiza astfel literatura scrisă de femei, făcându-i chiar un

deserviciu. Noi spunem că îi punem în evidență și dimensiunea istorică, și diversitatea, într-o încercare de a consolida și de a reafirma această moștenire literară, oricât de variată și de inegală, oricât de tributară unor modele ale epocilor, care, în fond, nu i-au ocolit nici pe poeți. Spunem că e un motiv de mândrie să ai în spate atâtea poete care, în ciuda unor vremuri ostile afirmării scriitoarelor, au vrut și au continuat să scrie și să-și publice cărțile. Istoria lor este una care, dincolo de opțiunile estetice, pune în lumină o atitudine față de poezie și de literatură demnă de toată admirația, una în care poetele sau cele care își doresc să scrie poezie pot găsi modele și inspirație.

O altă convingere pe care o considerăm importantă este aceea că literatura vine din experiență – atât a trăirilor, cât și a lecturilor. Nu puține sunt dățile când temele care interesează poeții bărbați sunt interpretate ca teme universale, majore, iar cele abordate de poete – ca teme minore. Din fericire, realitatea ne sare în ajutor cu dovezi ale unui lucru banal, în fond, dar contrazis frecvent de ambițiile și de egoul atâtor creatori: universalul nu este, nu are cum să fie doar masculin. De ce nu ar fi graviditatea mai universală decât experiența războiului, ne putem întreba, absolut legitim. Ea se desfășoară și pe timp de pace, și pe timp de război. Și e, cu siguranță, una dintre experiențele care au informat și au îmbogățit scrisul unora dintre poetele selectate – deși, desigur, nu al tuturor. Rolurile sociale ale femeilor, schimbarea acestora pe parcursul secolului, precum și diferențele fiziologice, și-au lăsat adesea amprenta asupra percepției lumii din jur și a celei interioare, și, prin urmare, asupra poeziei scrise de femei. Universalul e posibil doar prin particular. Iar în particular încap toate aceste diferențe.

Felul în care ne expunem în lume, ca femei și ca bărbați, felul în care am fost socializate și socializați fiecare dintre noi ne face să trăim realitatea diferit, iar pentru femei, aceste experiențe pot avea consecințe fatale. Violența împotriva femeilor, adesea domestică și sexuală, e o realitate neagră care mutilează viețile femeilor din România. Anul acesta am fost cu toții martori

ai tragediei a cărei victimă a fost Alexandra Măceșanu, adolescenta răpită și ucisă în Caracal, în condițiile în care autoritățile ar fi putut interveni pentru a-i salva viața. În acest context, la protestele din București de după moartea Alexandrei, cu genericul „Cade una, cădem toate”, a fost citit la portavoce un poem inspirat din acest caz cutremurător. Poemul se regăsește în carte și aparține Medeei Iancu, o voce poetică intransigentă, alimentată de o energie și o creativitate debordante. Din nenorocire, tragedia Alexandrei Măceșanu, precum și răspândirea violenței domestice și sexuale în spațiul românesc, sunt cele mai dureroase argumente pentru a continua lupta feminisă. Antologia de față reflectă, în mai multe poeme, această parte întunecată care încă reprezintă experiența atâtor femei.

Sintetizând, ceea ce încercăm să facem prin acest proiect, gândit în două volume, este să reintegrăm, la nivel simbolic, poetele în poezia română. Să scuturăm canonul și să-l chestionăm, aducând voci uitate sau necunoscute, dar valoroase, în atenția publicului.

Pentru a reprezenta diversitatea vocilor, am selectat poete din diferite zone ale României, precum și din Republica Moldova și din diasporă. Din păcate, regulile de marketing și de societate fac ca poetele care au părăsit România să fie uitate. Noi ne-am dori să corectăm acest lucru și să lărgim hotarele poeziei române până acolo unde este scrisă aceasta.

Am început cartografierea spațiului poetic ocupat de femeii dinspre prezent, pentru că ne-am dorit ca poetele care scriu aici și acum, care sunt active și conectate la poezia de azi, să aibă parte de un plus de atenție și, în același timp, să constituie un prag simbolic efervescent, dinspre care privim către trecut și încercăm o recuperare cât mai substanțială. Din rațiuni de spațiu, a trebuit să alegem să începem cu debuturile din anii '90, pentru a putea selecta un minim rezonabil de poeme din opera fiecăreia. Prezentul volum al acestui proiect de recuperare în tot ce are mai reprezentativ poezia scrisă de femei în limba română a încercat să acopere o mare parte din ceea

ce s-a scris relevant și decisiv de la debutul în forță al Simonei Popescu până la postările pe blogul de poezie literepentruvipereblog.wordpress.com al lui Bety Pisciă. Am încercat o revizuire a poeziei din anii '90 până la noi, selectând din poete care au transformat discursul poetic în ultimele trei decenii, care și-au câștigat notorietatea și recunoașterea fie prin cronicile primite, fie prin premii literare, fie prin impactul direct sau indirect pe care l-au avut în întreg câmpul literar sau în cadrul plutonului în care s-au afirmat. Nu întâmplător, liberă de cenzura și de limitările deceniilor antedecembriste, această poezie este una explozivă și detașantă. Se va vedea foarte limpede mai ales în contribuțiile poetelor douămiiste, unde acest tip de expresie ia o formă viscerală, acutizată, dar procesul avea deja o istorie. Următorul volum va include atât zeițe binecunoscute ale literaturii, precum Angela Marinescu, Nora Iuga, Ileana Mălăncioiu, Mariana Marin, cât și multe nume uitate în mod nedrept de către istorie, pe care vrem să le readucem în atenția cititorilor.

Ne-am străduit să nu facem o antologie care să reflecte propriile gusturi poetice, ci să reunim cât s-a putut și cât ne-a permis spațiul voci cât se poate de diverse, care să illustreze tocmai realitatea centripetă sub care poetele s-au manifestat în acești ani, în direcții poetice suprapuse, adesea, chiar pe regiuni geografice. De asemenea, am încercat, pe cât posibil, să selectăm din mai multe volume ale aceleiași autoare. Dar pentru că spațiul alocat fiecăreia este, prin forța lucrurilor, limitat, de dragul coerenței am preferat adesea să existe un decupaj relevant din același volum, și nu o selecție dispartă, din mai multe, care ar fi riscat incongruența, mai ales pentru cititoare și cititori nefamiliarizați cu întreaga operă a respectivei autoare. Desigur, am decis acest lucru doar în anumite cazuri excepționale, în general încercând să oferim un microportret cât mai fațetat al autoarelor prezentate. Din rațiuni de spațiu, nu am inclus în acest volum autoare care abia au debutat și pentru care poezia e mai mult în față, în viitor, decât așternută deja pe pagini. Spe-

răm însă ca această antologie să le inspire să scrie mai departe, iar noi să le putem selecta din creație în deceniile care urmează. O excepție de la această regulă este Iuliana Lungu, câștigătoarea primului premiu „Sofia Nădejde” pentru debut, pe care am inclus-o pentru a recunoaște valoarea acestui debut matur și asumat feminist, dar și pentru a sublinia importanța acestui proiect-soră. La fel, am inclus poezia lui Bety Piscică, chiar dacă aceasta încă nu a debutat în volum. Poezia ei este puternică, proaspătă, ancorată într-un cotidian minat de tot felul de limitări și are o expresie care merită cunoscută. În contextul în care creatoarele și creatorii de etnie romă s-au lovit constant, de-a lungul secolelor, de mecanisme discriminatorii, care le-au împiedicat prezența în viața publică, am considerat important ca o poetă tânără, creativă și talentată cum e ea să fie inclusă și valorizată.

Combinând toate aceste criterii și ajustări, pe parcursul selecției, ne-am asumat riscurile inerente oricărei antologări: fie am exclus, fără voia noastră, pe cineva ale cărei versuri ar fi meritat recuperate, fie nu am selectat, din rațiuni de gust personal, ceea ce și-ar fi dorit fie autoarele, fie cititorii, să fi decupat din opera lor. Pe cât posibil, dar fără a contorsiona profilul poetic al fiecăreia, am selectat poeme care afirmă ceva profund despre identitatea de gen și obstacolele sau bucuriile care o animă. A fost o explorare plină de surprize, bucurii și sentimentul că aparținem unui flux de creativitate alert, plin de sens și hrănitor.

Fiecare carte este, în fond, și o încercare, și o invitație. A noastră este de a recupera și de a pune în lumină creațiile câtorva generații de poete care, prin ceea ce au scris, au câștigat atenția criticilor, a colegilor de scris, a cititorilor. Dacă încercarea noastră va fi urmată de altele asemenea, câștigul va fi al poeziei, în primul rând. Al unei poezii care încă are nevoie să fie citită și prețuită. Este un început, unul în care avem toată încrederea.

— ALINA PURCARU

— PAULA ERIZANU